

BALKAN ANTANTI (1934)

Prof. Dr. A. ÂFETİNAN

Atatürk 1930 da diyor ki :

“Dış siyasetimizde sulh ve iyi münasebetler gayesi, samimiyetle takip olunmaktadır. Ümid ederim ki, beynelmilel münasebetlerde dostluklara vefakâr olan ve hiç bir milletin aleyhinde bulunmayan açık ve salim meslek ve zihniyetimiz gittikçe daha iyi anlaşılacaktır”.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin, memleketin bir kısmının düşman istilâsı altında iken, açılışından on yıl sonra söylenen bu sözlerde sulh ve sükûnun en açık bir ifadesi vardır.

1920-23 yılları arasındaki kurtuluş ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş günlerinde Atatürk, Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkumandan olarak millî siyaseti idare ederken esas fikrini şöyle ifade ediyordu :

“Biz millet olarak kuvvet ve kudretimizi göstermedikçe hakkımızı isteyemeyiz ve koruyamayız”. Onun için de, meselâ 1920 deki ifadesi şöyledir :

“Biz milliyetçiyiz, fakat bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz”.

Atatürk bu fikirlerini millî varlığımızın kuvvet ve kudretiyle ispat etmiş ve bu durumu beynelmilel sahada resmen tanıttıktan sonra silâhla dövüştüğü düşmanlarına dost elini uzatmıştır.

Bunlardan bilhassa Balkan antantı üzerinde durmak isterim.

Bu Pakt 9 Şubat 1934 de dört devletin murahhasları tarafından imza edilmiştir¹.

Madde 1) Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya arasında imzalanan Balkan Paktı, imza eden devletlerin sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak tekeffül ederler”.

Madde 2) İmza eden devletler, bu anlaşmada tayin edilmiş olan menfaatlerini bozabilecek ihtimaller karşısında alınacak ted-

¹ Türkiye - T. Rüştü Aras, Romanya - N. Titulescu, Yunanistan - D. Maximos, Yugoslavya - B. Zevitch'i.

birler hakkında birbirleriyle görüşmeyi taahhüt ederler. Onlar bu misakı imzalamış olan diğer herhangi bir Balkan memleketine karşı birbirlerine önceden haber vermeksizin siyasî hiç bir harekette bulunmamayı ve diğer âkitlerin muvafakati olmaksızın diğer herhangi bir Balkan memleketine karşı siyasî hiç bir vecibe altına girmemeyi taahhüt ederler.

Madde 3) Bu itilâfname bütün âkit devletlerce imzalanır imzalanmaz mer'iyete girecek ve mümkün olduğu kadar çabuk tasdik edilecektir. İtilâfname, iltihakı âkitler tarafından müsait bir tetkike mevzu teşkil edecek olan her Balkan memleketine açık bulunacak ve işbu iltihak keyfiyeti diğer imza sahibi memleketlerin muvafakatlerini bildirmesiyle beraber hüküm ifade edecektir”².

Bu Paktın imza edilmesinden önceki yıllarda Atatürk'ün devlet reisi olarak bu husustaki fikirlerini gerçekleştirmek için adı geçen yabancı devlet adamlarıyla temaslari ve bu hususta zemini hazırlamak gayreti vardır. Bu maksatla bilhassa Yunan, Yugoslav ve Romen devlet adamlarıyla konuşmalarında, böyle bir Paktın zaruretine onları inandırmıştır. Bunun hazırlık devri başlarında Balkan devletlerinin mümessilleri Türkiye'de bir konferans tertip etmişlerdir (Ekim 1931). Bunun maksadı, Balkan milletlerinin birliğini temin etmektir. Atatürk, bu vesile ile Ankara'da Büyük Millet Meclisi binasında bu heyete fransızca olarak bir nutuk vermiştir. Kendisi bu nutku 14/15 Ekim 1931 de kaleme aldığı vakit, Türk tarihi üzerinde bizzat çalışmakta ve bu bilgilerin tesiri altında idi. Bundan dolayıdır ki Atatürk, Balkan milletlerinin derin ve Türklerle müşterek tarihine temas etmekle söze başlar. Fakat Atatürk bunları hatırlatırken tarihî devreyi tatlı ve acı hâtıralarıyla sadece anar ve şunları söyler :

“Balkan milletleri bugün, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi müstakil siyasî mevcudiyetler halinde bulunuyor, bütün bu devletlerin sahipleri olan milletler asırlarca beraber yaşamışlardır”.

“Bu itibarla Balkan memleketlerinin asırlara şamil müşterek bir tarihi vardır” der. Atatürk bu tarihî devreleri daha tafsilâtlı açıkladıktan sonra asıl günün konusuna girerek şöyle devam eder :

² Bu Pakt'a müddet konmamıştır. Şartlar değişmiş olmakla beraber bu Pakt bugün dahi yürürlükte sayılır.

1) (gise s. 5-6) $\frac{14}{15}$ tezmini E. 1931

Balkan milletlerinin birliğine
Salıyan, Kıymetli miras-ha-
ların birliğinde bulunmak-
tan ve onları misriabette
selamla maktan duyduğum
hasbi tiyarlık çok büyüktür.

Balkan milletleri birliğine,
yunanistan, Arnavutluk,
Jugoslavya, Bulgaristan,
Romanya ve Türkiye gibi
bir takım ^{111. istakit} siyasi men-
diyetler halinde bulunuyor-
lar. Bütün bu devletlerin
sahipleri olan milletler
[Yakın ~~proyekte~~] asırlarca
[Aile ~~liberal~~ ~~katkılar~~ ^{bu} yaşa-
mışlardır. Denilebilir ki
bugünkü Balkan Devletleri
Osmanlı ^{Büyük İmparatorluğu} ^{Atatürk'ün} ^{değiştirilmiştir} ^{ve} ^{bu} ^{gün} ^{de} ^{yaşayan} ^{Osmanlı} ^{İmparatorluğu}

Atatürk'ün İkinci Balkan Konferansı delegelerine hitaben söylediği
nutkun türkçe müsveddesinin 1. sayfası

2)
Günün yavaş yavaş
yapılan inisi ve nihayet
tarife gömülmesi ^{min} ~~netice~~
~~tarifi~~ tarifi netice
ridir. Bin itiharla
başgünün Balkan millet
lerinin asirlara şamil
müşterek bir tarihi
vardır. Bu tarihin önemli
hataları varsa, onlara
sahip olmak ta bütün
balkanlılar müşterektir.
türklerin hissesinde ^{ise} en ağır
ve acı olmuştur.

İşte, siz, müşterem
Balkan milletleri mümes
silleri; mağimin karışık
his ve hesaplarının istine
çikarak daha olerin

3/ esasları kiracı
 Kardeşlik ~~ve~~ ve daha
 geniş birlik ufukları
 açacak sınırlar; unutul-
 mış büyük hakikat-
 ları ortaya koyacak-
 sınırlar!

Mühür em milletler
 Mirahhasları;

Batkan milletleri,
 bugün ictimai ve siya-
 si ne cehre vücdelerinde
 etsinler, onların Asya-
 nın ortasından gelen
 aynı komadan, yakın
 sayılardan müsterek
 cetleri olduğunı
 unutmamak lazımdır.

5
 Halkalarile, birlikleri-
 ne pek ala bağlanabilir.
 Birer birer türlü beşeri
 ve siyasi ~~ih~~ ihtirastarla,
 dinî ayrılıklarla, ^{baş} tarihi
 hadiselerin ~~stato~~ ^{baş} kırak tije
 -darğın izlerle, geçmiş
 zamanlarda, gersetil-
 miş, hatta imhittiril-
 miş olan, Hakiki bağla-
 rın ihya olınması
 lazım ve faydalı olduğun-
 denre ^{geri dönüş} girerlik :

Bir an için bütün
 bir, mazige gömülü
 olan, Hatıralardan
 sarfi nazar etmek
 lele, Bu günün

6) Hakiki icapları Balkan
milletlerinin, Devrin
Hürmet ve riayete meclis
kıldığı yerlerini şartlar
ve kaytlar altında
birleşme melerinde
ki faydaların büyük
olduğunu göstermek-
tedir. Balkan birliği-
nin) hedefi, karşılıklı
siyasi müstakil mevcu-
düyete saygı ile dikkat
ederek iktisadi sahada,
medeni ve insani kültür
Vadisinde teşvik mesai
eylemek olınca, böyle
bir birliğin bütün

7) medeni beseriyyet
tarafından takdirle
karşılanacağına
hiç şüphesiz ebtilemez.

Asirlardan ve asirler-
dan beri, zavallı beseri-
yeti mestüt etmek için
tutulan yolların,
kullanılan vasıtaların
verdikleri neticelerin
ne derece emniyetli,
oldukları tetkike
şayan değildir?

Artık, insanlık mef-
hürmîr vicdanlarımızı,
hislerimizi tasfiyeyle
yardım edecek kadar

8) yükselmistir
faziletleri ve onların ihsanları
Medeni insan gözüyle
ve yüksek vicdani his-
lerle müşahede ve
mütalaa ederseniz
şu neticeye vasil
olursunuz:
İnsanları mesut ede-
ceğin diye insanların
birbirine bağışlatmak
gayri insani ve teessüfe
şayan bir yoldür.
İnsanları mesut
edecek yegâne vasi-
ta onları birbirlerine
yaklaştırarak, birbir-
lerini sevdirek

9) Karşılıklı maddî ve mânevî ihtiyac-
larını temine yara-
yan hareket ve faali-
yettir.

Cihanın sulhu
içinde beseriyetini ^{bul-}
saadeti ancak
bu yüksek ideal
yolcularının cogal-
ması ve müvaffak
olması mümkün
olacaktır.

Size, tuttuğunuz
şerefli insanlık yolun-
da, imtisal müminler
olacak

10)

Ciddi ve devamli
muvaffakiyetler
~~olacaktır~~

ve temsil eylediğiniz
Balkan milletlerine
geniş refah ve saadet-
ler dilerim.

Teşekkürlerimin,
~~başta~~ Cihan sülhüne
kızmet edici, insani
bir amil ~~olmasını~~
meydana getireceği
eminyesile, sizleri ^{tekrar}
hürmetle selamlarım.

“Bir an için bütün bu maziye gömülmüş olan, hâtıralardan sarfınazar etsek bile, bugünün hakikî icapları Balkan milletlerinin, devrin hürmet ve riayete mecbur kıldığı, yepyeni şartlar ve kayıtlar ve geniş bir zihniyet altında birleşmelerindeki faydanın büyük olduğunu göstermektedir. Balkan birliğinin temeli ve hedefi, karşılıklı siyasî müstakil mevcudiyete saygı ile dikkat ederek iktisadî sahada, kültür ve medeniyet vadisinde teşriki mesai eylemek olunca, böyle bir eserin bütün medenî beşeriyet tarafından takdirle karşılanacağına şüphe edilemez.

Asırlardan ve asırlardan beri, zavallı beşeriyeti mesut etmek için tutulan yolların, kullanılan vasıtaların verdikleri neticelerin ne derece emniyetbahş oldukları tetkike şayan değil midir ?

Artık, insanlık mefhumu, vicdanlarımızı tasfiyeye ve hislerimizi ulvileştirmeğe yardım edecek kadar yükselmiştir.

Vaziyetleri ve onların icaplarını medenî insan fikriyle ve yüksek vicdan aydınlığı ile müşahede ve mütalâa edersek bu neticelere varırız :

İnsanları mes’ut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak gayrı insanî ve son derece teessüfe şayan bir sistemdir.

İnsanları mes’ut edecek yegâne vasıta, onları birbirlerine yaklaştırarak, onlara birbirlerini sevdirecek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir.

Cihan sulhü içinde beşeriyetin hakikî saadeti, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasıyla mümkün olacaktır”³.

Bu hazırlık devri sonunda Balkan Paktı 1934 de imzalanmıştır.

Bu Paktı’n imzasından sonra Atatürk daima bunun kuvvetlenmesi için emek sarfetmiş ve fikirlerini çeşitli vesilelerle ifade etmiştir. Aynı zamanda bu Pakt’a girmiş ve girmemiş olan diğer Balkan devletlerine telkinlerde bulunmuştur.

Meselâ 17 Mart 1937 de Romanya Dışişleri Bakanına söylediği sözler çok ilgi çekicidir: “. İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetine düşündüğü kadar, bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet

³ Söylev ve Demeçler cilt II. S. 272 - 274. Ankara 1959 T. İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayınları: Sayı 1.

veriyorsa bütün milletlerin saadetine hâdim olmaya elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki bu vadide çalışmakla hiç bir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, huzur ve iyi geçim olmazsa bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiğime şunu tavsiye ederim: Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabii evvelâ ve evvelâ kendi milletinin mevcudiyet ve saadetine âmili olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lâzımdır. Bütün dünya hâdiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğiniz bir hâdisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz. Bunun için beşeriyetin hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu addetmek icabeder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün âza müteessir olur. . . . Dünyanın filân yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne dememelidir. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alâkadar olmalıyız. Hâdise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lâzımdır. İşte bu düşünüş insanları, milletleri ve hükümetleri hodbinlikten kurtarır. Hodbinlik şahsî olsun millî olsun daima fena telâkki edilmelidir”.

Atatürk son iki senesinde resmî nutuklarında da bu konuya temas etmiş ve her 1 Kasım'da Büyük Millet Meclisini açış nutuklarında fikrini söylemiştir. Meselâ 1 Kasım 1937 : “Balkan siyasetimizin en mes’ut bir işbirliği yaratmakta devam ederek kendisine çizilmiş olan sulh yolunda her gün daha verimli neticelerle ilerlemektedir”. 1 Kasım 1938'deki son nutkunda ise şöyle diyor: “Balkan siyaseti Balkanları münferit ve müşterek menfaatlerin en belîğ bir ifadesi, Balkan milletlerinin her birinin ayrı ayrı kuvvetlenmesi de sulh yolundaki dinamik tarzı telâkkinin fiilî bir misalidir”.

Aynı nutkunda Atatürk o yılların ikinci cihan savaşına hazırlayan âmillerini görerek şu fikri ileri sürüyor: “Sulh, milletleri refah ve saadete erdiren en iyi yoldur. Fakat bu mefhum bir defa ele geçirilince daimî bir ihtimam ve itina ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister.

Memleketimizi her gün daha çok kuvvetlendirmek her sahada her türlü ihtimallere karşı koyabilecek bir halde bulundurmak ve dünya hâdiselerinin bütün safhalarını büyük bir teyakkuzla takip etmek, sulh sever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır”.

İşte Atatürk Balkan antantı ile yurdumuzun batı komşularını sulh yolunda birleştirmek için, Türkiye Cumhuriyetinin dış siyasetini bu yönde takviye etmek istemiştir.

İKİNCİ BALKAN KONFERANSI ESNASINDA ATATÜRK'ÜN VERDİĞİ NUTUK

Mesdames et Messieurs,

Je ressens un grand plaisir de me trouver en présence d'éminents délégués qui préparent l'union des peuples Balkaniques et de les saluer cordialement.

Les peuples des Balkans constituent actuellement des formations indépendantes telles que l'Albanie, la Bulgarie, la Grèce, la Roumanie la Yougoslavie et le Turquie. Les peuples souverains dans ces Etats ont vécu ensemble durant des siècles. On peut dire que les Etats Balkaniques actuels, y compris la Turquie, qui se sont constitués au cours des derniers siècles doivent leur naissance à l'événement historique de la dislocation graduelle de l'Empire Ottoman, finalement enterré au sein de l'Histoire. C'est pourquoi les nations Balkaniques possèdent une histoire commune se rapportant a plusieurs siècles. Si cette histoire présente des côtés pénibles et douloureux, tous les Balkaniques y possèdent leur part tandis que celle revenant à la Turquie n'a pas été la moins dure.

Voilà que vous, honorables délégués vous allez vous eriger sur les sentimentæ et sur les comptes embrouillés du passé, pour jeter les fondements solides de franternité et pour ouvrir les horizons vastes de l'Union; vous allez ainsi exhiber les grandes vérités négligées et meconnues jusqu'ici.

Honorable representants des Nation.

Malgré leur aspect social et politique, il ne faut pas oublier que les peuples Balkaniques ont des ancêtres communs de même sang et de race proche, venus tous de l'Asie Centrale.

Les masses humaines qui se sont, pendant des milliers d'années succédées comme des vagues de mer, pour venir par les routes longeant le nord et le sud de la Mer Noir s'établir dans les Balkans ont porté des

noms différents, mais ces masses sont en réalité des peuples frères issus du même berceau et le même sang coule dans leurs veines.

Vous voyez que les nations balkaniques peuvent très bien se rattacher les unes aux autres par les anneaux d'acier inbrisables du passé lointain et profond, mieux encore que par ceux d'un passé plus rapproché.

Nous sommes entrés dans la nouvelle période humaine qui est nécessaire et utile de renouer les liens véritables relâchés et même oublier dans les temps écoulés par mille et mille passions, par des dissentiments religieux et par des traces pénibles de certains événements historiques.

Si nous renonçons même pour un instant à nos souvenirs de ce passé lointain, nous pouvons constater la grande utilité qu'il y a à l'union à conception large des peuples Balkaniques sous l'égide des conditions toutes nouvelles dont le respect est imposé par les conditions nouvelles de l'existence.

Puisque le fondement et le but de l'Union Balkanique est de collaborer dans la voie économique et dans le domaine de la culture et de la civilisation, en respectant attentivement l'indépendance mutuelle, il n'est pas douteux qu'une telle œuvre soit accueillie favorablement par toute l'humanité civilisée.

Ne vaxut-ils pas la peine d'étudier jusqu'à quel point peuvent inspirer confiance les résultats depuis des siècles et des siècles pour rendre heureuse cette pauvre humanité ?

Dorénavant la conception de l'humanité est élevée au point de purifier nos consciences et de rehausser nos sentiments.

Si nous constatons et étudions les situations et les nécessités qui en découlent avec l'esprit de l'homme civilisé et avec la conception d'une lumineuse conscience nous aboutirons aux résultats suivants :

Pousser les hommes à s'entre égorger, sous le prétexte de les rendre heureux est un système inhumain et au plus haut point indigne.

Le seul moyen capable de rendre les hommes heureux, c'est l'action énergique qui tend à les rapprocher, les faire aimer les uns des autres et à assurer mutuellement leurs besoins matériels et moraux.

Dans la paix du Monde le véritable bonheur de l'Humanité ne pourra être assuré qu'en augmentant le nombre de ces idéalistes élevés et en leur assurant le succès.

Je vous souhaite dans cette voie hautement humanitaire dans laquelle vous vous êtes engagé, un travail exemplaire, sérieux et constant et le couronnement de ce travail du plus éclatant succès. Je forme également des vœux pour le bonheur et la large prospérité des nations Balkaniques que vous représentez et pour le bonheur et la santé des éminents Chefs des Etats Balkaniques.

Je suis persuadé que votre initiative tendant à faciliter l'entente générale engendrera un élément éminemment humanitaire et servant la paix mondiale.

Apportez à vos compatriotes ma chaleureuse affection et ma sincère amitié.

Je vous salue encore une fois et je salue en vous nos nobles nation ⁴.

⁴ Hâkimiyeti Milliye Gazetesi Ankara, 26.X.1931.

Numan Menemencioğlu tarafından Fransızca'ya çevrilmiştir.

